

เทศน์เช้า วันที่ ๖ พฤษภาคม ๒๕๕๕

พระอาจารย์สงบ มนฺตฺสฺนฺโต

ณ วัดสันติธรรมาราม ต.คลองตากคต อ.โพธาราม จ.ราชบุรี

ธรรมะคือตามมีตามได้ ธรรมะคือธรรมชาติ คำว่า “ธรรมะ ธรรมชาติ” เราก็ว่าธรรมะคือธรรมชาตินี้แหละ แต่เวลาปฏิบัติไปแล้วนะ ธรรมะนี้เหนือธรรมชาติ เวลาดู เห็นใหม่ เขาว่าจิตเดิมแท้นี้ฟ่องใส ถ้าจิตเดิมแท้นี้ฟ่องใส นี่ผู้เป็นพระอรหันต์แล้วเอาอะไรมาเกิด นี่เถียงกันอยู่อย่างนั้นนะ จิตเดิมแท้ฟ่องใส พวกเราจิตเดิมแท้ฟ่องใส

“จิตเดิมแท้ฟ่องใส จิตเดิมแท้หมองไปด้วยอุปกิเลส” ใจจิตเดิมแท้ก็คือตัวอวิชชา!

ธรรมชาติก็เหมือนกัน ธรรมชาติเป็นสิ่งที่เกิดสิ่งที่มีชีวิตด้วย การดำรงของธรรมชาติ การเปลี่ยนแปลงของสภาพธรรมชาติ เรื่องสัตว์ เรื่องเซลล์ เรื่องสัตว์นั้นมันเกิดจากธรรมชาติ มีแหล่งน้ำไฉน เราไปสำรวจกันในอวกาศ เห็นใหม่ ถ้าดาวดวงไหนมีแหล่งน้ำนั้น จะมีสิ่งมีชีวิต

นี่ก็เหมือนกัน ธรรมชาติทำให้เกิดสิ่งมีชีวิตไฉน แล้วธรรมชาติมันก็เป็นธรรมะอันหนึ่ง ธรรมะอย่างที่เราเข้าใจธรรมชาติไฉนใหม่ เราเข้าใจเรื่องการดำรงชีวิตของเรา เราเข้าใจเรื่องอาหาร เรื่องความเป็นอยู่นี้ทำให้ร่างกายของคนนี้แข็งแรง ถ้าเราไม่เข้าใจเรื่องชีวิต เราไม่เข้าใจเรื่องอาหาร เราไปกินอาหารที่เป็นพิษ เราดำรงชีวิตของเรา อากาศก็ไม่บริสุทธิ์ เราไม่มีการออกกำลังกาย เห็นใหม่ ร่างกายเราก็ไม่แข็งแรง

ถ้าเรารู้เรื่องธรรมชาติ เราก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์ก็เป็นส่วนหนึ่งของธรรมชาติ มนุษย์ก็เกิดตายในธรรมชาติ ธรรมชาตินี้ก็เป็นธรรมอันหนึ่ง เราเข้าใจธรรมอันหนึ่ง นี้ไฉนที่ว่าเป็นปัญญาๆ คุยกันว่าเป็นปัญญา ศาสนาพุทธเป็นศาสนาแห่งปัญญา

แต่ถ้าปัญญาโดยพญามารไฉน ปัญญาอยู่ใต้กิเลส กิเลสมันครอบคลุมปัญญานั้นไว้นะ มันก็ไปเอาปัญญานี้มาเชือดคอเราไฉน ใครที่มีปัญญามาก มันก็ว่าเราแก้ไขสถานการณ์ได้ ปัญหามีไว้ให้แก้ไข ปัญหามีไว้ให้แก้ไข.. แก้ไขแล้วจบ

แต่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าไม่ให้เกิดปัญหาเลย ปัญหาเกิดไม่ได้ ถ้ามี
ปัญหาเกิดคือมีภวาสวะ คือมีสถานที่ ถ้ายังมีการคิดอยู่ ยังมีการดำรงอยู่นะ มันมีฐานของมันอยู่ สิ่ง
นั้นเกิดขึ้นมา เห็นไหม แต่เราไปตื่นกันว่าต้องมีปัญญา ปัญญา พอมีปัญหาขึ้นมาแล้วแก้ปัญหา ไข
ปัญญาแก้ปัญหา พอแก้ปัญหาที่จบกัน แก้ปัญหาที่จบกัน..

ก็ธรรมชาตินี้ไง ฝนตกแดดออกมันก็แปรสภาพของมันไป ฝนตกแดดออกมันก็เป็น
สภาวะธรรมชาติใช่ไหม แต่มันก็เป็นสิ่งที่ดำรงชีวิตกันมา มันก็เป็นฤดูกาลของมันเป็นอย่างนี้ มัน
ไม่มีที่สิ้นสุดหรอก โลกนี้เป็นอินโดย โลกนี้มีอยู่อย่างนี้ องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาตรัส
รู้ในโลกนี้ ชมพูทวีปนี้ พระศรีอริยเมตไตรยก็มาตรัสรู้ต่อไปข้างหน้า เพราะอะไร? สิ่งมีชีวิตมันมี
ของมันสืบต่อมันไปไม่มีที่สิ้นสุดไง สิ่งนี้ไม่มีที่สิ้นสุด มีตลอดไป

แต่ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามีที่สิ้นสุด สิ้นสุดอย่างไร ตรงที่เกิดที่ว่าไม่มี
สถานที่ตั้งของปัญหา ปัญหานี้ตั้งขึ้นมาไม่ได้ และสถานที่ตั้งปัญหาอยู่ที่ไหน? สถานที่ตั้งปัญหา คือ
สติ คุณติกรามบ้านช่องอยู่ที่ไหน อยู่บนแผ่นดิน เห็นไหม สรรพสิ่งการก่อสร้างต้องมีสถานที่ตั้งของ
มัน

ความคิดก็เหมือนกัน ความคิดความรู้สึกมันมาจากไหน มาจากที่ตั้ง แล้วถ้าเกิดปล่อยว่าง
หมด ความว่าง ปล่อยว่างหมดแล้ว แล้วสิ่งนี้เป็นนิพพานไง นี่เพราะปัญญาโลกคิดกันอย่างนั้น
เห็นไหม ในการดำรงชีวิตของโลกมันถึงว่างไง เราก็คือเป็นคนดี เราจะไปวัดทำไมให้มันเดือดร้อน
เราอยู่บ้านเราก็คือเป็นคนดี เราไม่ต้องทำอะไรเลยก็ เห็นไหม พระพุทธเจ้าสอนให้ปล่อยว่างก็ปล่อย
ว่างไง ปล่อยว่างแบบขี้ลอยน้ำไง ลอยกันอยู่อย่างนั้นนะ ชีวิตจะลอยอยู่อย่างนั้นไม่มีประโยชน์
อะไรขึ้นมาเลย ปล่อยว่างโดยไม่ทำอะไรเลย มันปล่อยว่างได้อย่างไร?

นี่ก็เหมือนกัน ความว่างๆ ว่างอะไร ว่างของเด็กก็ได้ ว่างของผู้ที่ไม่รับผิดชอบก็ได้ ว่าง
ของคนที่ไม่สนใจปัญหาอะไรก็ได้ มันความว่างอย่างนั้น เห็นไหม แต่ความว่างขององค์สมเด็จพระ
สัมมาสัมพุทธเจ้า ถ้าพูดยังเป็นความว่างอยู่ ยังมีคนมีความรู้สึกอยู่ นั่นยังมีสถานที่ตั้ง เห็น
ไหม แต่ถ้าไปทำถึงภวาสวะ.. เงียบกริบ ไม่มีสิ่งใดเลย แต่เป็นภาษาสมมุติ

เวลาวิมุตติ เห็นไหม องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าถึงไม่ได้พูดถึงนิพพานเอาไว้เลย ใน
พระไตรปิฎกไม่ได้พูด ไม่ได้อธิบายถึงสถานที่ของนิพพานเลย เพราะอะไร เพราะมันเป็นภาษา
สมมุติ ถ้ายังสมมุติขึ้นมาแล้วมันก็เข้ากับสมมุติ เห็นไหม ความว่างอย่างนี้เป็นความว่างแบบไม่

รับผิดชอบ ถ้าความว่างแบบสัมมาสมาธิ ความว่างแบบติดในสมณะ ความว่างอย่างนั้นเจริญแล้ว
เสื่อม

ความว่างของพระอรหันต์ เห็นไหม ตั้งแต่โศดาบันขึ้นไปความว่างอย่างนี้ว่างจาก
ความเห็นผิด ความเห็นผิดในสัจกายทิฐิ ความเห็นผิดว่าสรรพสิ่งนี้เป็นเรา ความเห็นผิดอย่างนี้
ความว่างของพระสัทธาคามิ เห็นไหม ความว่างอย่างนี้เป็นความว่างของโลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง
โลกนี้ สภาวะโลกนี้ไม่มีสิ่งใดเลย เพราะเราไปยึดมั่นถือมั่นมันเองถึงมีปัญหาเกิดขึ้นมา สิ่ง
ปัญหาเกิดขึ้นมาเพราะอะไร เพราะเราไปยึดใช้ไหม?

นี่เพราะพระโศดาบัน เวลาแยกกายเป็นกาย จิตเป็นจิต ทุกข์เป็นทุกข์ แล้วจิตอันหนึ่งเป็น
ความรู้สึกส่วนหนึ่งมันออกไปจากจิต ออกไปจากจิตฟังสิ! จิตนี้มันมีสภาวะ มันมีสถานที่รับของ
มัน แล้วมันสลัดคืนสิ่งที่มันความเห็นผิดอันนั้น จิตนี้มันออกไป เห็นไหม นี่ความว่างเพราะอะไร?

เพราะมันมีจิตรับรู้ไง พระโศดาบันยังมีจิตรับรู้ จิตตัวนี้ยังเกิดอีก ๗ ชาติ เห็นไหม ความ
ว่างของสัทธาคามิโลกนี้ราบเป็นหน้ากลอง เพราะเราไปยึดมั่นถือมั่น เราถึงต้องไปเกิดมีอุปาทาน
เห็นไหม ความว่างแบบนี้ก็เป็นความว่างเพราะมีจิตรับรู้

ความว่างของพระอนาคามี เพราะอะไร เพราะพอว่างสิ่งต่างๆ ขึ้นมา นี่ปฏิกะ ปฏิกะคือ
ข้อมูลเดิม ปฏิกะคือข้อมูล กามราคะเกิดจากปฏิกะ สิ่งที่เป็นปฏิกะมันเกิดจากอะไร เกิดจากข้อมูล
ของตัว เห็นไหม โดยธาตุ คนนี้ชอบกันโดยธาตุ คนรักกันโดยธาตุ คนต้องการกันโดยธาตุ โดย
ธาตุคือความสัมพันธ์กัน ความต้องการกัน

บางคน เห็นไหม เราไม่ต้องการสิ่งใดเลย สิ่งต่างๆ เราเห็นมันมีความโต้แย้ง มันขัดแย้ง
เห็นไหม นี่เพราะข้อมูลนี้ไม่ตรงกัน มันไม่เกิดสภาวะแบบนั้น นี่ความว่างอย่างนี้เป็นความว่างอัน
ละเอียด

ที่ว่าในตำรา เห็นไหม ว่าพระโศดาบันละสัจกายทิฐิ จันท์ ๕ ชาติ เห็นไหม จันท์ไม่ใช่เรา
เราไม่ใช่จันท์ ทุกข์ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่ทุกข์ จันท์ ๕ ไม่ใช่เรา เราไม่ใช่จันท์ ๕ จันท์ ๕ ไม่ใช่ทุกข์
ทุกข์ไม่ใช่จันท์ ๕ จันท์ ๕ ไม่มี

แต่ความละเอียด ตัญญาอันละเอียด เห็นไหม ข้อมูลปฏิกะ ข้อมูลอันนี้ นี่จันท์อย่างหยาบ
จันท์อย่างกลาง จันท์อย่างละเอียดไง จันท์อย่างละเอียดเป็นนางค้นหา นางอรคืออยู่ตรงนี้ไง ถ้านาง

ค้นหา นางอรดี นี่ความเป็นจริงเป็นสภาวะแบบนี้ นี่เป็นความหยาบความละเอียด แต่ในตำราเขียนว่าพระโศดาบันละขันธุ์ ๕ แล้วขันธุ์ไม่มี พอขันธุ์ไม่มี พวกเราก็ไปติดกันว่าขันธุ์ ๕ กามราคะจะละกันอย่างไร

นี่ความว่างมันละเอียดอย่างนี้ ความว่างมันต้องมีความว่าง ความว่างมันเป็นความว่างมาตลอด เพราะถ้าละกามราคะได้ จิตมันกลืนตัวของมันไป มันสำรอกกายออกหมดเลย กายอะไรออกไป กายขันธุ์อย่างละเอียด กายข้อมูลอย่างของโลกนี้ กามราคะนี้เป็นกามภพ นี่ก็เป็นความว่างโลกนี้ว่าง เห็นไหม เรือนว่าง พระอนาคาคือเรือนว่าง ไม่มีสิ่งใดเลย บ้านนี้ร้างไม่มีคนอยู่ แต่มีจิตมันอยู่เพราะไม่มีความรู้

นี่โมฆราชที่ไปถามองค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า “โลกนี้เป็นราบ มองเหมือนโลกนี้ราบหมดเลย” โลกราบ ไอ้รานั้นว่าง ว่างแบบขี้ลอยน้ำไม่มีสิ่งใดเลย ขนาดที่ว่าว่างขนาดโลกนี้ว่างหมดเลย องค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้าบอก “ใครเป็นคนรู้ว่าว่าง ให้กลับมาถอนอรรถานุกฎิฎฐิฎฐิที่รู้ว่าว่างนั้นนะ” ถอนอรรถานุกฎิฎฐิกลับมาแล้วว่าว่าง เห็นไหม โมฆราชถึงเป็นพระอรหันต์ขึ้นมา

“ความว่าง” ความว่างนี้เป็นความพุดกันเฉยๆ นะ แต่ความเป็นจริงถ้าพอจิตมันทำลายตัวมันเอง มันจะรู้ว่างไม่ได้ มันจะทำสิ่งใดไม่ได้เลย นิพพานคือความดับสนิทอันนั้น สิ่งนั้นมันเป็นการทำลายฐาน การทำลายภวาสวะ

นี่ปัญญาอย่างนี้ปัญญาโดยภาวนามยปัญญา มันใช้ได้โดยบุคคลคนนั้นใจ ถึงเป็นสันทิฎฐิโกจากใจดวงนั้น แต่เราว่าเราใช้ปัญญากัน ตอนนี้เป็นปัจจุบันนี้เราโดนกิเลสหลอกนะ ว่าเป็นชาวพุทธนี้เป็นศาสนาที่มีปัญญา เราก็ใช้ปัญญากัน ปัญญาใคร่ครวญของเรา ปัญญาปัญญาภิเลสพาใช้หมด ปัญญาอ้างอิง ปัญญาซ่อนคาบไว้ในตัวมันเองใจ เหมือนกับเราซ่อนคาบเอาไว้ ซ่อนยาพิษเคลือบยาพิษด้วยน้ำตาล เห็นไหม ธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้านี้สุดยอดมากเลย แล้วเราเอาธรรมะขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้ามาเคลือบ มาครอบคลุมกิเลสอวิชชา ความเห็นผิดในใจ แล้วก็อ้างอิงกันไปว่านี่เป็นปัญญา มันเป็นโลกียปัญญา มันเป็นปัญญาอ้างอิงเป็นปัญญาสมมุติ เป็นปัญญายืมมา มันไม่เป็นปัญญาของเรา

แต่ถ้าเป็นปัญญาของเรา มันต้องทำความสงบของใจเข้ามาก่อน เพราะสิ่งที่ว่ามันหลบอยู่ที่ไหน ฐานที่ตั้งที่ตั้งที่ไหน มันต้องไปแก้กันตรงนั้นใจ เราต้องไปแก้กันตรงนั้น แต่ตอนนี้เรากำลัง

แก้กันที่เงา แก้กันที่เงา นะ แก้ที่อาการของจิต ไม่ใช่แก้ที่ตัวจิตนะ ถ้าแก้ตัวจิต ปัญญาจะย้อนกลับ
เข้ามาจากภายใน ถ้าเข้ามาถึงภายใน มันจะนี่

ความว่างมันเกิดตรงนี้ ความว่างเหมือนกับเราทำความสะอาดที่ไหน ที่นั่นต้องสะอาด ที่
ไหนที่มีความมืด ไม่มีแสงสว่าง เราเปิดแสงสว่างขึ้นมา แสงสว่างนั้นก็ทำลายความมืดนี้ไป
ปัญญาเหมือนกัน ไปทำลายสภาวะในที่มันเป็นนามธรรม สิ่งที่เป็นนามธรรม เวลาครูบาอาจารย์
ที่ท่านเคยประพาศปฏิบัติมา ท่านจะ..

เหมือนกับว่าเราจะทำโครงการสิ่งใด แล้วเราตั้งโครงการขึ้นมาอ้างอิงให้ลูกศิษย์มันเห็น
สิ่งที่เป็นนามธรรมก็พยายามเทศน์ออกมาเป็นรูปธรรม เป็นที่จับต้องได้ ความรู้สึกทั้งหมด นี้
ความรู้สึกคืออาการของจิตทั้งหมด ความรู้สึก เห็นไหม แล้วตัวจิตนะ ตัวจิตก็เป็นความรู้สึก
อันหนึ่ง มันเป็นพลังงานอันหนึ่ง มันต้องแสดงสิ่งนี้ออกมาให้จับต้องสิ่งนี้แล้วย้อนกระแสกลับไป
ธรรมะอยู่ตรงนี้นะ!

ทำไมถึงมีปริยัติ ปฏิบัติ ปฏิเวธละ มีปริยัติคือการศึกษาเล่าเรียน ปัญญาๆ โลกียะ ปัญญา
ศึกษา ปัญญาจามา ปัญญาแผนที่ ปัญญาข้อมูล ปัญญาอย่างนี้จำเป็นมาก ปริยัติจำเป็นมาก แต่เวลา
ศึกษามาแล้ว เวลาภาคปฏิบัติ ปริยัติส่วนปริยัติแล้ว เพราะปริยัติมันเป็นข้อมูล แต่ปฏิบัติคือการลง

คู่มือ อย่างผู้ปกครอง เขาต้องมีที่ปรึกษา เห็นไหม เขามีนักวิชาการ นักวิชาการฝ่ายวิชาการ
เขาต้องศึกษาวิเคราะห์วิจัยขึ้นมา แต่ผู้ที่ออกไปปฏิบัติ เวลาออกปฏิบัติ นี้ภาคปฏิบัติมันเป็นแบบนี้
มันเป็นที่เราต้องเข้าไปผจญเอง

พระอรหันต์ในสมัยพุทธกาลมีมหาศาลเลย แล้วแต่ละองค์ก็มีวิธีการของแต่ละองค์ต่างๆ
กันมา ไม่มีการไปก๊อปปี้หรือซื้อมันมา ซื้อมันมาอย่างนั้นคือว่ามันเป็นข้อมูลของคนอื่น เป็น
วิทยานิพนธ์ที่ซื้อมัน ธรรมะไม่แต่งตั้งให้เป็นธรรมได้ เว้นไว้แต่! เว้นไว้แต่การพิจารณากาย สติ
ปัญญา ๔ พิจารณากาย เวทนา จิต ธรรมเหมือนกัน

แต่เหมือนกัน การเหมือนกัน เห็นไหม ทำวิทยานิพนธ์เรื่องกายเหมือนกัน แต่วิทยานิพนธ์
กายต่างกัน เห็นไหม ทำวิทยานิพนธ์เรื่องกาย แต่เรื่องของกระดูก แต่เรื่องของเส้นเลือด เรื่องของ
เซลล์ เรื่องของต่างๆ กายเหมือนกันแต่คนละกายเด็ดขาด กายเหมือนกันแต่พิจารณาต่างกัน ถ้า
พิจารณาต่างกันเพราะมันต้องเข้าไปชำระกิเลสของตัวเองเหมือนกัน

แต่ถ้าเป็นเหมือนกัน มันเป็นสัญญาข้อมูล ไอ้ตัวกิเลส นี่ที่ว่่าน้ำตาลอาบยาพิษ ยาพิษคือตัว อวิชชา คือตัวพญามาร มารนี่มันครอบงำจิตใจอยู่ มารนี่มันครอบหัวใจอยู่ ปัญญาที่เกิดขึ้นมา ปัญญาเกิดขึ้นจากมัน ถ้าปฏิบัติไปแล้วใช้วิปัสสนาญาณเข้าไป เห็นระหว่างกิเลสกับธรรมมันต่อสู้ กันจะสยดสยองมากกว่า กิเลสนี้มันร้ายกาจขนาดไหน

แล้วกิเลสร้ายกาจอย่างนี้ มันครอบคลุมความรู้สึกเรามาอย่างนี้ แล้วดูในปัจจุบันชาวพุทธนี้ ไม่กัน โอ้อวดกันด้วยกิเลสทั้งนั้นเลย เพราะมันไม่เห็นการกระทำของมัน ไม่เห็นปัญญาของมัน มันถึงไม่รู้จักปัญญาของมัน เห็นไหม นี่ว่าปัญญาๆ ปัญญาโดยกิเลสพาใช้ กับปัญญาโดยธรรมะ พาใช้ซะ

เราถึงจะต้องพยายามย้อนกลับ อย่าเชื่อความรู้สึกของตัวเอง ครูบาอาจารย์เตือนตลอดไป อย่า เสียหายอารมณ์ความรู้สึก อย่าเสียหาย เหมือนกับเราพยายามสร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมา เราจะทะนุถนอม มากเลย ทะนุถนอมมันก็ทะนุถนอมกิเลสซะ แต่ถ้าเราสร้างสิ่งต่างๆ ขึ้นมาแล้วทำลายมันทั้งหมด ยิ่งทำลายยิ่งสะอาด ยิ่งทำลายยิ่งบริสุทธิ์ ยิ่งทำลายยิ่งยอดเยี่ยมซะ แต่ใครกล้าทำลายมัน?

นี่เวลาปัญญาของกิเลสมันจะสะสม กลัวจะไม่รู้ จะไม่รู้ธรรมะ จะไม่มีปัญญาใคร่ครวญ ตลอดไป ปัญญาอยู่กับเรานี้ไปถนอมมันไว้นะ ถนอมอย่างนั้นก็เท่ากับถนอมกิเลส มันมีปัญญา เหมือนกัน ปัญญาที่เราคิดมา ธรรมขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า แต่มันก็มียาพิษในกิเลส ของเราสวมเขาไปด้วยตลอดเวลา

แต่ถ้าปัญญาธรรมนะ ทำลายมัน ทูบมัน ทำลายมัน ทูบมัน แล้วมันจะสะอาดบริสุทธิ์ขึ้นมา แต่ใครกล้าทำล่ะ? ไม่มีใครกล้าทำ เลยไม่เห็นของจริง เลยไม่รู้จักภาวนามยปัญญา เลยว่าปัญญา อย่างที่เราใคร่ครวญอย่างนี้ ปัญญาโดยกิเลสพาใช้กับปัญญาโดยธรรมพาใช้

ปฏิบัติไปเกิด แล้วทำโดยอย่าไปเชื่อมั่น ย้อนทวนกระแสกลับไปจะเห็นสักจะความจริง จะ เห็นปัญญาขององค์สมเด็จพระสัมมาสัมพุทธเจ้า จะเห็นแบบครูบาอาจารย์ที่ชี้แนะเข้าไป แล้วจะซึ่ง ใจมาก การซึ่งใจ การซาบซึ่ง การต่างๆ นี่มันเข้าไปสะท้อนความรู้สึกอันนั้น สะท้อนกิเลส ตลอดไป ซาบซึ่งบ่อยครั้งเข้ามันก็มีการทูบมีการทำลายกันอยู่ตลอดไป จนถึงที่สุดมันต้องสะอาด ได้ แล้วถ้ามันสะอาดมันก็คือความสะอาดที่เราสู้ขึ้นมา ความสะอาดนี้ไม่ต้องวิ่งไปหาใคร บอกฉัน สะอาดหรือยัง ฉันสะอาดหรือยัง.. ไม่ต้องวิ่งไปหาใคร

แต่ขณะที่ ชนมฺสากัจฉา เอตมฺมฺกุลมุตฺตมํ การศึกษา การปรารถธรรมกันนี้เพื่อเป็นวิธีการ เป็นแนวทางที่ควรทำ แต่ถ้าการรับรองเป็นไปไม่ได้ การรับรองนี้ เราสะอาดต้องสะอาดในหัวใจ ของเราเห็นไหม ทุกข์.. ทุกข์ที่นี้ สุข.. สุขที่นี้ ดับ.. ดับที่นี้ ฐู.. ฐูที่นี้ เอวัง